

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Факультет педагогіки та психології
Кафедра психології та соціальних наук

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Загальноуніверситетська

2022 – 2023 навчальний рік

Програма навчальної дисципліни «Філософія науково-дослідної діяльності» для студентів ОКР аспірант» Загальноуніверситетська

Розробник: Шпачинський І.Л., доцент кафедри психології та соціальних наук, кандидат філософських наук, доцент (Шпачинський І.Л.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та соціальних наук

Протокол № 13 від « 27» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри психології та соціальних наук

 (в.о. Литвиненко І.С.)

Програма затверджена на засіданні навчально-методичної комісії факультету педагогічної та соціальної освіти

(протокол № 1 від «26» серпня 2021 р.)

Голова навчально-методичної комісії _____

Анотація

Дисципліна «Філософія науково-дослідної діяльності» - наукова дисципліна, яка на сьогодні містить багатопланову систему раціогуманітарних знань про принципи, підходи, методи, способи, засоби та інструменти пізнання, конструювання і перетворення світу та людини. Її нагальність полягає в здатності майбутнього науковця логічно правильно аналізувати, формулювати та віднаходити оптимальні шляхи-способи вирішення дослідницьких завдань і проблем в швидкоплинних умовах сучасної реальності.

Ключові слова: пізнання, методологія, епістемологія, дослідницька діяльність.

Abstract

The discipline "Philosophy of Research" - a scientific discipline, that currently contains a multifaceted system of rational humanities knowledge of the principles, approaches, methods, ways, means and tools of cognition, design and transformation of the world and man. Its urgency lies in the ability of the future scientist to logically correctly analyze, formulate and find optimal ways to solve research tasks and problems in the fleeting conditions of modern reality.

Key words: cognition, methodology, epistemology, research activity.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – есе, реферати, доповіді.		Семестр	
Загальна кількість годин -90			
		Лекції	
		10год.	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –1 самостійної роботи - 1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: доктор філософії	Практичні	
		18год.	
		Індивідуальні	
Самостійна робота			
		62год.	
http://moodle.mdu.edu.ua/report/insights/insights.php?modelid=5&contextid=16980		Вид контролю: іспит	

Мова навчання – українська.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 28 год. - аудиторні заняття, 62 год. – самостійна робота (31%/69%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та очікувані результати:

Мета:

- окреслити коло проблематики філософії науково-дослідної діяльності; ознайомити студентів з основними ідеями, напрямками, класичними творами з вказаної тематики.
- проаналізувати засадничі світоглядні й методологічні проблеми сучасного стану науки. Особлива увага приділяється проблемам кризи сучасної техногенної цивілізації та глобальним тенденціям зміни наукової картини світу, типів наукової й технічної раціональності, системам цінностей, на які орієнтуються вчені.

Завдання:

- основним завданням вивчення дисципліни “Філософія науково-дослідної діяльності” є розвиток ерудиції і філософської культури студентів, збагачення їх знанням філософських проблем сучасного природничо-наукового та суспільно-гуманітарного пізнання, якими вони могли б користуватися при самостійному науковому дослідженні у майбутньому;
- ознайомлення студентів з тенденціями розвитку сучасної філософії науки;

Передумови для вивчення дисципліни:

Здобувачі повинні вміти: працювати самостійно без постійного керівництва; брати на себе відповідальність за власною ініціативою; помічати проблеми та шукати шляхи їх вирішення; аналізувати нові ситуації й застосовувати вже наявні знання для такого аналізу; працювати в команді; засвоювати будь-які знання за власною ініціативою; приймати рішення на основі здорових суджень.

Навчальна дисципліна складається з 3-х кредитів.

Програмні результати навчання:

1. Володіти сучасними передовими концептуальними та методологічними знаннями при виконанні науково-дослідницької та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей знань.
2. Формулювати мету власного наукового дослідження як складову загально-цивілізаційного процесу.
3. Знати процедуру встановлення інформаційної цінності та якості літературних і фондових джерел.
4. Знати принципи організації, форми здійснення освітньо-наукового процесу в сучасних умовах, його наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення, опрацювання наукових та інформаційних джерел.
5. Уміти проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових наукових положень та ідей.

6. Ініціювати, організовувати та проводити комплексні дослідження у науково-дослідницькій та інноваційній діяльності.
7. Формулювати наукову проблему з огляду на ціннісні орієнтири сучасного суспільства та стан її наукової розробки, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, які мають розширювати і поглиблювати стан наукових досліджень у своїй сфері.
8. Аналізувати наукові праці, виявляючи дискусійні та малодосліджені питання, здійснювати моніторинг наукових джерел інформації стосовно проблеми, яка досліджується встановлювати їх інформаційну цінність шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами.
9. Проводити професійну інтерпретацію отриманих матеріалів на основі сучасного програмного забезпечення з використанням існуючих теоретичних моделей, створювати власні об'єкт-теорії.
10. Вільно спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю у відповідній галузі наукової та/або професійної діяльності.
11. Кваліфіковано відображати результати наукових досліджень у наукових статтях, опублікованих як у фахових вітчизняних виданнях, так і у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз.
12. Мати досвід роботи в команді, навички міжособистісної взаємодії.
13. Використовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології при спілкуванні, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Філософія науково-дослідної діяльності» здобувач оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

- здібність до критичного аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень, генеруванню нових ідей при вирішенні дослідницьких та практичних завдань, в тому числі і міждисциплінарних галузях;
- здібність проектувати та здійснювати комплексні дослідження, в тому числі міждисциплінарні, на основі цілісного системного наукового світогляду з використанням знань в галузі історії та філософії науки.

II. Фахові:

- Готовність проводити дослідження проблем становлення та розвитку теорії та практики управління організаціями, як соціальними системами з метою визначення сталих зв'язків та закономірностей, що визначають природу та зміст цих проблем, логіку і механізми їх розв'язання;
- Самостійно формулювати предметно-наукові та методологічні проблеми, висувати гіпотези для їх вирішення та аналізувати їх;
- Осмислювати, аналізувати наукові факти, основні концепції і теорії фундаментальних і прикладних наук;

- Узагальнювати емпіричний дослідницький матеріал з позицій філософського світогляду та наукової методології;

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Загальні та спеціальні проблеми філософії науково-дослідної діяльності.

Тема 1. Онтологічні проблеми науки.

Проблема пізнання субстанції світу. Єдність і особливість буття і матерії. Онтологічне значення простору і часу як універсальних форм буття. Субстанційно - онтологічний аспект розвитку взаємодії та детермінації. Співвідношення об'єктивної і суб'єктивної реальності. Проблема реальності в науці.

Кредит 2. Гносеологічні проблеми науки.

Тема 2. Філософський аналіз процесу наукового пізнання. Гносеологічні проблеми науки.

Структура пізнавального процесу. Істина як процес і результат пізнання. Буденне і наукове пізнання. Проблема єдності і класифікації науки. Об'єктивність і предметність наукових знань. Науковий підхід до встановлення істинності суджень. Взаємозв'язок гносеології і методології.

Кредит 3. Методологічний арсенал науки.

Тема 3. Методологічний арсенал науки.

Філософська методологія і її значення для розвитку науки. Поняття наукового методу. Типологія методів. Основні форми наукового знання. Методологічна спрямованість законів і категорій діалектики.

Тема 4. Філософія природознавства.

Об'єктивні основи і форми взаємозв'язку філософії і природознавства. Філософські проблеми фізики. Деякі філософські проблеми математики. Філософія і кібернетика.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин										
	Денна форма										
	Усього	у тому числі									
		л	п	лаб	інд	ср					
1	2	3	4	5	6	7					
Кредит 1. Загальні та спеціальні проблеми філософії науково-дослідної діяльності.											

Тема1. Онтологічні проблеми науки.	30	2	2			26						
Кредит 2. Гносеологічні проблеми науки.												
Тема 2. Філософський аналіз процесу наукового пізнання. Гносеологічні проблеми науки.	30	2	2			26						
Кредит 3. Методологічний арсенал науки.												
Тема 3. Методологічний арсенал науки.	26	6	14			6						
Тема4. Філософія природознавства	4	-	-			4						
Всього	90	10	18			62						

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Загальні та спеціальні проблеми філософії науково-дослідної діяльності		
1	Онтологічні проблеми науки.	2
Кредит 2 Пошуки філософських основ сучасної освіти		
2	Філософський аналіз процесу наукового пізнання. Гносеологічні проблеми науки.	2
Кредит 3. Методологічний арсенал науки.		
3	Методологічний арсенал науки.	2
4	Евристичні аспекти людської життєдіяльності	2
5	Логіка, її місце в науковій діяльності	2
	Разом:	10

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Загальні та спеціальні проблеми філософії науково-дослідної діяльності		

1	Онтологічні проблеми науки.	2
Кредит 2 Пошуки філософських основ сучасної освіти		
2	Філософський аналіз процесу наукового пізнання. Гносеологічні проблеми науки.	2
Кредит 3. Методологічний арсенал науки.		
3	Методологічний арсенал науки.	14
	Разом	18

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Онтологічні проблеми науки	26
2	Гносеологічні проблеми науки	26
3	Методологічний арсенал науки.	6
4	Філософія природознавства	4
	Разом	62

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання: написання есе, , індивідуальне завдання, конспект першоджерел, творче завдання, захист реферату, доповідь, колоквиум.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота виконання завдання;
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення;
- вміння захищати результати проведеного дослідження.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		

D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань (іспиту).

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу, виконання практичних робіт, умінь самостійно опрацювати тести, складання конспекту, написання звіту, реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (іспиту) є підсумкова перевірка глибини засвоєння студентом програмного матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатність творчого використання набутих знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту дисципліни тощо.

Контроль знань студентів здійснюється за кредитно–трансферною системою.

Поточний контроль виявляє ступінь самопідготовки та самоорганізації студента, його активність на заняттях, зацікавленість в опануванні основних проблем курсу, рівень виконання завдань для самостійної роботи. Здійснюється у таких формах:

- Усна доповідь та доповнення на семінарському занятті;
- Перевірка конспектів лекцій та опрацьованої додаткової літератури;
- тести за вивченими темами;
- індивідуальні завдання;

Підсумковий контроль знань у формі іспиту.

Головним елементом підсумкового контролю рівня та характеру засвоєння знань студентами є виконання ними мкр і тестів за трьома рівнями: *ознайомчим, понятійно-аналітичним та продуктивно-синтетичним.*

Критерії оцінювання знань та вмінь студентів

При усних відповідях: повнота розкриття питання та розуміння матеріалу; логіка викладення матеріалу та культура мовлення; використання різних способів аргументації для підкріплення своєї відповіді; використання основної та додаткової літератури, творче її опрацювання; уміння робити порівняння, співставлення та висновки, вміння давати вичерпні відповіді на поставлені запитання.

При виконанні письмових завдань: повнота та систематизованість матеріалу, акуратність в оформленні письмової роботи, використання інформаційних технологій та комп'ютерної техніки.

Для визначення ступеню оволодіння навчальним матеріалом із подальшим його оцінюванням застосовуються наступні рівні досягнень студентів:

«Високий рівень». Студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

«Достатній рівень». Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань та вмінь для формування висновків, допускає несуттєві неточності.

«Задовільний рівень». Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною матеріалу, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях.

«Низький рівень». Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно.

«Незадовільний рівень». Студент не володіє навчальним матеріалом.

Підсумковий бал є результатом оцінювання досягнень студента в усіх аспектах його навчальної діяльності з дисципліни : усна відповідь, написання рефератів та доповідей, виконання тестових та індивідуальних творчо-пошукових завдань, конспектування лекційного матеріалу та матеріалу до семінарських занять, відвідування та активна участь під час аудиторних занять; характер відповіді під час екзамену.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота					Сума
T1	T2	T3	T4	іспит	
45	45	45	45	120	300

T1, T2 ... T4 – теми

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є:

– заліки; тести; реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; презентації та виступи на наукових заходах; перелік питань для контролю та самоперевірки завдань самостійної роботи;

11. Методи навчання

Загальнонаукові методи:

індукція, дедукція, аналіз, синтез, аналогія, абстрагування.

Методи активізації та оптимізації навчального процесу: дискусія, диспут, бесіда, самоаналіз та самоконтроль.

12. Рекомендована література

Базова література

Підручники і навчальні посібники

1. Гальченко С.І., Силка О.З. Основи наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Черкаси: АММО, 2015. 93 с.
2. Ивин А. А. Современная философия науки. М.: Высшая школа, 2005. 592 с.
3. Кодекс наукової етики / Всеукраїнська громадянська організація «Українська федерація вчених» // Наука і наукознавство, 2005. № 3. С. 31–37.
4. Кравченко А. И. Формальная и научная логика: учебное пособие для ВУЗов. М.: Академический проект, 2014. 336 с. (Gaudeamus).
5. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология научного исследования. М.: Либроком, 2010. 280 с.
6. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 628 с.
7. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / під загал. ред. Л. Губерського. 2-е вид., перероб. і доп. Харків: Фоліо, 2017. 624 с.
8. Філософія науки / за ред. І. С. Добронравової. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2018. 255 с.
9. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположних методологій філософії науки. К.: Центр практичної філософії, 2000. 252 с.
10. Dicken P. Getting Science Wrong: Why the Philosophy of Science Matters. London: Bloomsbury, 2019. 202 p.
11. Resnik D. B. What Is Ethics in Research & Why Is It Important? URL: <https://www.niehs.nih.gov/research/resources/bioethics/whatis/index.cfm#:~:text=When%20conducting%20research%20on%20human,and%20burdens%20of%20research%20fairly>.
12. Rosenberg A., McIntyre L. The Philosophy of Science: A Contemporary Introduction. The 4th ed. London: Routledge, 2019. 294 p. (Routledge Contemporary Introductions to Philosophy).
13. Smith D. Five principles for research ethics // Monitor Staff, January 2003. Vol 34. No. 1. P. 56.

Допоміжна література

1. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 / Нац. стандарт України. Вид. офіц. Введ. з 01.07.2016. К.: УкрНДНЦ, 2016. 16 с. (Інформація та документація).
2. Етичний кодекс ученого України / НАН України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09/conv?lang=ru#Text>
3. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. Київ: УБА, 2016. 117 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Матеріали з WEB – сторінки кафедри
<http://el.mdu.edu.ua:8889/2fp/2fp4/>
2. Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди
<http://www.filosof.com.ua/index.htm>
3. Электронные книги по философии
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>